

ВІДГУК

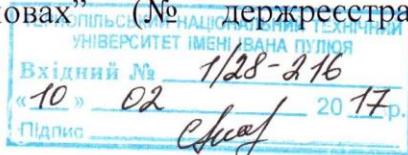
офіційного опонента д.е.н., професора
Грозного Ігоря Сергійовича на дисертаційну роботу
Мариненко Наталії Юріївни
«Управління адаптивним розвитком виробничо-господарських
структур»,
представлену до захисту у спеціалізованій вченій раді
Д 58.052.05 Тернопільського національного технічного університету
імені Івана Пулюя
Міністерства освіти і науки України
на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за
спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

1. Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами

Основою стійкого становища промислового підприємства на ринку є ефективне управління його розвитком. Розвиток промислових підприємств є дуже складним явищем, що набуває особливої значущості в сучасних ринкових умовах, які характеризуються наявністю підвищених вимог не тільки до якості продукції, а й процесів її виготовлення. В силу обмежених можливостей повноцінного забезпечення розвитку, підприємства вимушенні функціонувати в умовах хаотичної взаємодії. Умови, в яких сьогодні працюють підприємства, у т.ч. ті, що входять до складу виробничо-господарських структур (ВГС), характеризуються циклічною нестабільністю та мінливістю ринкової економіки, постійною еволюцією систем господарювання тощо.

Тому особливого значення у цих умовах набуває необхідність формування системи адаптації підприємства до змін зовнішнього середовища та розробка відповідних науково-методичних положень і практичних рекомендацій, що є метою дослідження Мариненко Н.Ю., яке має як наукове, так і практичне значення.

Дисертаційна робота Мариненко Н.Ю. виконувалася згідно з планами науково-дослідних тем у Тернопільському національному технічному університеті імені Івана Пулюя: „Інноваційні підходи в управлінні економікою підприємств у сучасних умовах” (№ держреєстрації

0111U002591), де автором розроблено концептуальний підхід до управління адаптивним розвитком промислового підприємства в складі виробничо-господарської структури та „Соціально-економічні проблеми теорії і практики розвитку економічних систем” (№ держреєстрації 0111U005288), де автором здійснено аналіз розвитку теоретичних основ функціонування економічних систем.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна

Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертації, в достатній мірі обґрунтовані. Виконане дослідження свідчить про широку і глибоку обізнаність автора з науковими працями вітчизняних і зарубіжних вчених у сфері економічної теорії, теорії управління, теорії розвитку, економічних відносин, моделювання й аналізу економічних процесів. Мариненко Н.Ю. чітко визначено предмет та об'єкт дисертаційної роботи, сформульовано мету та завдання дослідження.

Автором в ході дослідження було використано сучасні методи загальнонаукових і прикладних методів: *діалектичного методу пізнання* – для визначення природи адаптивного розвитку підприємства (підрозділ 1.1); *гносеологічного аналізу* – при вивчені методологічних підходів до розвитку підприємств (підрозділи 1.2; 1.3); *статистичного аналізу та порівняння* – для виявлення основних тенденцій розвитку важкого машинобудування України та стану розвитку промислових підприємств (підрозділи 2.1; 2.2; 2.3; 2.4; 5.3); *ситуаційного, системного, синергетичного та ієрархічного підходів* – при розробленні та реалізації концепції управління адаптивним розвитком виробничо-господарських структур (підрозділи 3.1; 3.2; 3.3); *графічного і табличного методів* – для візуалізації отриманих результатів дослідження (розділи 1–5); *економіко-математичного моделювання та системного аналізу* – при розробленні моделей прогнозування, оцінювання потенціалу адаптивного розвитку виробничо-господарських структур, визначення виробничих процесів (або їх складових), що потребують адаптивних заходів, управління формуванням фінансових резервів на реалізацію адаптивних заходів (підрозділи 4.1; 4.2; 4.3; 4.4; 5.1; 5.2); *абстрактно-логічного підходу* – при теоретичному узагальненні та формулюванні висновків (розділи 1–5).

Їх використання дозволило дисертанту зробити особистий внесок у розвиток теоретичних зasad та науково-методичного забезпечення управління адаптивним розвитком промислового підприємства в складі

виробничо-господарської структури та довести рекомендації та пропозиції до рівня їх практичного використання.

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи визначається сукупністю розроблених теоретичних положень, методичних підходів та практичних рекомендацій розробки теоретичного й методичного забезпечення управління адаптивним розвитком виробничо-господарських структур.

Проведений аналіз дисертаційної роботи дає змогу зробити висновок про те, що найбільш вагомими науковими положеннями та результатами дисертації є такі:

вперше розроблено концептуальний підхід до управління адаптивним розвитком промислового підприємства в складі ВГС, основою якого є відповідні механізми та блоки управління, які забезпечують організацію проведення адаптації підприємств до змін зовнішнього середовища й ефективність їхнього функціонування у складі виробничо-господарських структур на етапах преадаптації та коадаптації (с. 185–194) і запропоновано та обґрунтовано методологічний підхід до управління проблемними ситуаціями на етапах преадаптації та коадаптації, застосування якого уможливить досягнення взаємоузгодженої роботи підприємств через зміну швидкості реакції ВГС в процесі адаптації (с. 170–185).

Удосконалено механізм управління адаптивним розвитком промислового підприємства на основі застосування превентивної адаптації потенціалу розвитку підприємства до максимально можливого рівня розвитку для організації, який дає змогу підвищити якість управлінських рішень (с. 169–182); підхід до оцінювання зміни рівня потенціалу адаптивного розвитку підприємства під впливом реалізації обраних управлінських рішень щодо адаптивних заходів. Застосування даного підходу забезпечує оптимальний вибір найбільш раціональних управлінських рішень та розподіл ресурсів підприємства в процесі адаптивного розвитку та в умовах обмеженості необхідних коштів (с. 214–241); підхід до прогнозування адаптивного розвитку промислового підприємства в складі виробничо-господарської структури на основі моделі адаптивних очікувань, який дає змогу визначити вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на зміну основних показників виробничо-господарської діяльності підприємства у обраному часовому інтервалі та встановити здатність підприємства до рухливої рівноваги в процесі адаптації (с. 227–241); підхід до регулювання адаптивного розвитку підприємства, в основі якого лежить система внутрішніх та зовнішніх регуляторів стану підприємства при адаптації (с. 241–252).

Набули подальшого розвитку наступні наукові положення: уточнено тлумачення сутності понять “адаптивний розвиток підприємства” (с. 38), „управління адаптивним розвитком підприємств” (с. 39) та “адаптивний підхід до розвитку підприємств” (с. 72); ситуаційний підхід до управління адаптивним розвитком підприємства у складі виробничо-господарської структури з метою забезпечення процесу управління якісною зміною рівня потенційного адаптивного розвитку з урахуванням коригувальних впливів (с. 152–163); модель визначення виробничих процесів (або їх складових), що потребують адаптивних заходів, а також модель управління формуванням фінансових резервів на їх реалізацію (пп. 5.1, 5.2).

Приоритетність результатів підтверджено 45 публікаціями, які достатньо висвітлюють основні наукові результати дисертаційної роботи.

Отримані автором наукові результати докладно обґрунтовані в дисертаційному дослідженні, що підтверджується узагальненням значної кількості фундаментальних праць вітчизняних та закордонних вчених-економістів, використанням великого обсягу статистичної інформації, достатньою апробацією та впровадженням на практиці.

3. Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів

Наукове значення результатів дисертаційного дослідження полягає у розробці теоретичних положень і висновків, які збагачують економічну науку з питань управління адаптивним розвитком виробничо-господарських структур, а також у теоретико-методологічному обґрунтуванні та вирішенні важливої наукової проблеми розроблення концептуально-теоретичних основ та методології управління адаптивним розвитком ВГС.

Практична цінність результатів дослідження полягає у широких можливостях застосування запропонованих підходів до управління адаптивним розвитком ВГС, методологічних підходів до управління проблемними ситуаціями в процесі розвитку підприємств, прогнозування адаптивного розвитку та пов’язані з цим покращення результатів їх фінансово-господарської діяльності.

Практична цінність результатів дослідження підтверджується їх впровадженням в діяльності Департаменту економічного розвитку і торгівлі Тернопільської обласної державної адміністрації при розробленні проекту Програми соціально-економічного та культурного розвитку Тернопільської області на 2017 рік (довідка від 27.09.2016 р. № 01/3-524), Корум груп ПАТ „Дружківський машинобудівний завод” (довідка від 29.01.2016 р. № 27),

ПАТ „Машинобудівний завод „Буран” (довідка від 23.06.2016 р. № 1/107), ПрАТ „Інститут керамічного машинобудування „Кераммаш” (довідка від 03.03.2016 р. № 84), ТОВ „Вільнянський машинобудівний завод” (довідка від 15.04.2016 р. № 79), ТОВ „ОСП Корпорація ВАТРА” (довідка від 18.10.2016 р. №615).

Результати дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі Тернопільського національного технічного університету ім. І. Пулюя при викладанні дисциплін „Економіка і фінанси підприємства”, „Системний аналіз і прийняття інноваційних рішень”, „Стратегічне управління інноваційним розвитком”, „Управління ризиками в інноваційній діяльності” й „Антикризове управління” (довідка від 28.10.2016 р. № 2/18-3319), Тернопільського національного економічного університету – при підготовці і викладанні курсів лекцій з дисциплін „Економіка і організація діяльності об’єднань підприємств”, „Економіка підприємства”, „Стратегія підприємства” та „Стратегічна стійкість підприємства” (довідка від 19.10.2016 р. № 123-27/2147), Рівненської філії ПВНЗ „Європейський університет” – при підготовці і викладанні курсів лекцій з дисциплін „Економіка підприємства”, „Потенціал та розвиток підприємства”, „Стратегічний менеджмент”, „Організація виробництва” (довідка від 16.05.2016 р. № 31/16).

4. Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

У першому розділі автором здійснено аналіз та подано трактування термінологічного апарату системи управління розвитком підприємств (с. 16–39); досліджено методологічні підходи до розвитку ВГС (с. 40–56); обґрунтовано необхідність і основні принципи застосування адаптивного підходу до розвитку підприємства, (с. 57–72); встановлено особливості функціонування та види ВГС в Україні (с. 73–86).

У другому розділі проведено дослідження динаміки соціально-економічного розвитку України та світового господарства (с. 89–114); оцінено стан розвитку вітчизняного важкого машинобудування (с. 115–127); встановлено особливості пристосування вітчизняних машинобудівних підприємств в складі ВГС до змін у зовнішньому середовищі (с. 128–149).

У третьому розділі автором проаналізовано методологічні підходи до побудови механізму управління адаптивним розвитком ВГС; наведено особливості застосування ситуаційного підходу до управління розвитком підприємства в складі ВГС (с. 152–185); запропоновано пропозиції щодо

удосконалення концептуальних зasad управління адаптивним розвитком ВГС (с. 185–194).

У четвертому розділі розроблено підходи до виявлення проблемних ситуацій у розвитку підприємства (с. 197–214), оцінювання потенціалу його адаптивного розвитку підприємства (с. 214–227); обґрунтовано науково-методологічний підхід щодо прогнозування адаптивного розвитку підприємства (с. 227–240) та розроблено теоретико-концептуальний підхід до регулювання адаптивного розвитку підприємства (с. 241–252).

Особливий інтерес викликає запропонований автором методологічний підхід до управління проблемними ситуаціями на етапах преадаптації (аналіз та оцінювання динаміки зміни основних параметрів функціонування підприємств, визначення можливості створення потенційних зон неузгодженості у взаємозв'язку між підприємствами) та коадаптації (регулювання й усунення зон неузгодженості), що дає змогу досягти взаємоузгодженої роботи підприємств і впливає на швидкість реакції виробничо-господарської структури в процесі адаптації до нових умов функціонування (с. 170–185).

У п'ятому розділі побудовано моделі: визначення виробничих процесів (або їх складових), що потребують невідкладних адаптивних заходів (с. 256–283) та управління формуванням фінансових резервів на реалізацію адаптивних заходів підприємства в складі ВГС (с. 284–296); оцінено економічну ефективність концепції управління адаптивним розвитком ВГС, визначено її практичну цінність (с. 297–320).

Досить значний внесок, який збагачує зв'язок економічної науки щодо питань управління адаптивним розвитком з реальною практикою, автор зробила за рахунок побудованих моделей (визначення виробничих процесів (або їх складових), що потребують невідкладних адаптивних заходів (п.5.1) та управління формуванням фінансових резервів на реалізацію адаптивних заходів підприємства в складі ВГС (п.5.2)). Вони логічно перетікають друга з першої та характеризуються відповідною послідовністю. У моделях критерії, за якими досліджувані процеси відносяться до тієї чи іншої категорії, встановлюють залежно від наявних фінансових ресурсів на адаптацію, резерви розглядаються в якості активів (витрат), створюється резервний фонд, що знижує ризики.

У відкритому друці за темою дисертації опубліковано 45 наукових праць, серед них 4 монографії, 22 статті у фахових наукових виданнях, та 19 матеріалів наукових конференцій. В опублікованих працях здобувача повно відображені сутність отриманих результатів виконаного дослідження та їх наукова новизна. Результати дослідження доповідались і отримали позитивну

оцінку на міжнародних науково-практических конференціях. З огляду на це, апробацію результатів дисертаційної роботи слід вважати достатньою.

5. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація має традиційну структуру: вступ, п'ять розділів, висновки, додатки, список використаних джерел. Обсяг, структура і стилістичне оформлення дисертації відповідає вимогам ДАК України до докторських дисертацій.

Робота виконана в науковому стилі, її зміст викладено в чіткій логічній послідовності. Автореферат дисертації відображає усі положення, що захищаються. Наукові результати проведених досліджень опубліковані у фахових виданнях.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Оцінюючи в цілому достатній рівень розробки теоретико-методологічних і методичних положень, практичних рекомендацій, обґрунтованість наукових висновків та пропозицій, необхідно відмітити, що деякі положення є дискусійними.

1. Відсутня аргументація, яка в цілому оптимальна величина ресурсного забезпечення процесів управління адаптивним розвитком (с.256–297).

2. У концепції управління адаптивним розвитком промислового підприємства в складі ВГС відсутня відповідність між підрозділами та завданнями щодо реалізації окремих частин концепції (рис. 3.6, с. 180).

3. Складові частини, що підлягають аналізу на етапі преадаптації підприємств в складі виробничо-господарської структури мають показники з різними одиницями виміру, але однією з умов є їх зіставлення, обґрунтуйте як саме (с.199–205).

4. У дисертаційній роботі доцільним було б навести практичні приклади світового досвіду регулювання адаптивного розвитку підприємства.

5. Дисертаційна робота значно виграла б, якщо навести обґрунтування, до яких меж доцільно проводити адаптивні заходи та які обмеження доцільні у ресурсних обсягах.

6. В запропонованих моделях визначення виробничих процесів (або їх складових), що потребують невідкладних адаптивних заходів (с. 256–284) та управління формуванням фінансових резервів на реалізацію адаптивних заходів підприємства в складі ВГС (с. 284–297) доцільно було б детальніше описати, яким чином відбувається економія ресурсів з їх подальшим

раціональним перерозподілом між поточного виробничу діяльністю та заходами управління адаптивним розвитком підприємства.

Висловлені зауваження і заінчені недоліки не знижують позитивну оцінку теоретичного рівня та практичного значення результатів дисертаційної роботи Мариненко Н.Ю.

7. Загальний висновок

Дисертаційну роботу Мариненко Н.Ю. «Управління адаптивним розвитком виробничо-господарських структур» можна визнати завершеним науковим дослідженням, результати якого дозволяють вирішити актуальні науково-практичні завдання – розробки науково-методичних положень і практичних рекомендацій щодо забезпечення управління адаптивним розвитком виробничо-господарських структур.

Дисертація Мариненко Н.Ю. за змістом й якістю теоретичних та методичних розробок відповідає рівню дисертацій на здобуття наукового ступеню доктора економічних наук. Вибрану тему дисертаційної роботи необхідним чином розкрито; поставлену мету досягнуто; завдання дисертаційної роботи в цілому виконано. Тема дисертації відповідає спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Автореферат дисертації розкриває основні й положення та висновки, є ідентичним дисертації за структурою та змістом та не містить інформації, що є відсутньою у дисертаційній роботі.

За змістом дисертаційна робота відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12, 13, 14 Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а ІІ автор – Мариненко Наталія Юріївна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент

завідувач кафедри менеджменту
ПВНЗ «Європейський університет»,
доктор економічних наук,
професор

Грозний І.С.

Грозний І. С. застівчик

затверджено у складом управління підприємством

Мариненко Н.Ю.